

MÅNGFALDSPARK I BRÄCKE KOMMUN

MÄRLINGSBERGET

HITTA HIT MED GPS: 62.709° 15.314°

Spana efter
utter och smålom

Äventyrliga
vandringar

Brandpräglad skog
och lövbrännor

Spår av det förflutna

Välkommen till

Märlingsbergets mångfaldspark!

Genom att satsa på mångfaldsparkar går SCA vidare och utvecklar skogsbruket mot ännu större hållbarhet. Märlingsbergets mångfaldspark är SCAs femte park och har gott om brandpräglad tallskog, myrar och tjärnar.

MÅNGFALDSPARKERNA ÄR områden som präglas av större mångfald än skogslandskapet i genomsnitt. Det rör sig om stora landskapsavsnitt på flera hundratals hektar, där minst halva arealen av den produktiva skogsmarken ska avsättas eller skötas för att gynna natur- och kulturvärden.

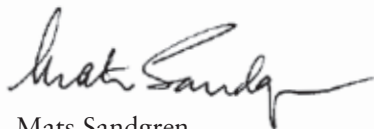
Idag är det ett problem för en del skogslevande arter att deras livsmiljöer är för utspridda i landskapet, vilket gör att arterna får svårt att sprida och förflytta sig mellan områdena. Dessutom är ytan på de enskilda områdena ibland liten. Genom att inrätta mångfaldsparkar kan vi motverka båda de problemen.

I PARKERNA SKA VI använda många olika åtgärder och skötselmetoder för att förstärka de värden som redan finns och för att skapa nya.

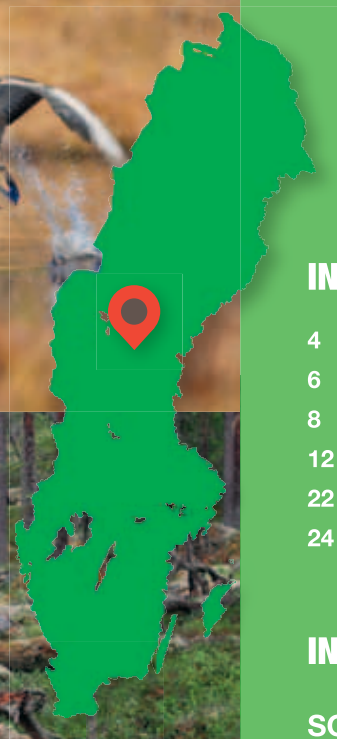
Tanken är även att de erfarenheter som görs ska tas med till verksamheten utanför parkerna.

MIN FÖRHOPPNING ÄR att dessa områden, med en mängd fantastiska värden samlade, ska ge dig intressanta upplevelser på en rad olika plan. Förutom alla skogspärlor som finns i Märlingsbergets mångfaldspark finns det spår av gamla tiders skogshuggare och flottare. Här kan man också göra äventyrliga vandringar liksom paddla kanot och fiska.

Välkommen hit och upptäck dina egna pärlor!

Mats Sandgren
vd SCA Skog

INNEHÅLL

INNEHÅLL

- 4 Märulingsbergets mångfaldspark
- 6 Den brandpräglade skogen
- 8 Naturen visar vägen
- 12 På upptäcktsfärd i parken
- 22 Flora och fauna i parken
- 24 Karta

INFORMATION

SCA Skog

Tel: 060-19 30 00
e-post: info.skog@sca.com
www.scaskog.com

Omslagsbild: Vy från Klunsen mot Sidsjön

Produktion: SCA Skog
och KarMin kommunikation AB

Foto: Håkan Blomkvist, Liv Edström,
Mårten Dalfors (Johnér), Alf Linder-
heim, Johan Nitare, Per Simonsson,
Jarl von Scheele (Johnér) Lars-Ove
Wikars

Tryck: Åtta45 Tryckeri AB, 2015

MÄRLINGSBERGETS MÅNGFALDSPARK

Märblingsbergets mångfaldspark omfattar drygt 2 000 hektar och ligger i Bräcke kommun i Jämtland. Här finns gammal brandpräglad tallskog och gott om tjärnar, myrar och bäckar.

PARKEN LIGGER ca 15 km från E14, sydväst om Bräcke. Området gränsar i väst mot Sidsjön och i öst går gränsen vid Märblingssjöarna.

Märblingsbergets mångfaldspark har förhållandevis stora orörda områden, som har varit obrukade sedan mitten av 1800-talet när de senaste stora skogsbränderna ägde rum. Att skogarna inte brukats beror till stor del på den otillgängliga miljön. Terrängen är på många ställen kuperad, blockrik och svårforcerad. Dessutom bryts landskapet upp av flera små tjärnar, myrar och bäckar.

I PARKEN FINNS främst tallskogar och de är till stor del präglade av de många skogsbränderna i området. Det finns gott om död tallved och det innebär att många ovanliga vedsvampar och insekter trivs här.

Här och där i parken finns även riktigt gamla tallar. På flera platser finns det träd som är över 300 år. Den äldsta levande tallen som man har hittat började gro redan 1553. En tallåga är från en gammal tall som grodde redan 1365!

Det finns också en del lövrika områden i parken, bland annat den lövbränna som uppstod efter en skogsbrand 1966.

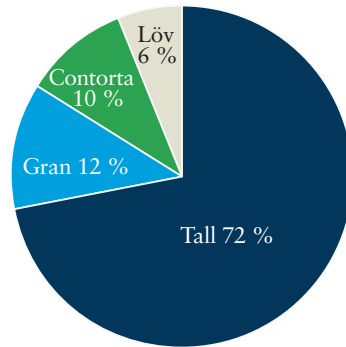
Fakta om Märulingsberget

TOTAL 2 036
AREAL HEKTAR

1 797 hektar är produktiv skogsmark.

812 hektar kommer att skötas med inriktning på att bevara eller utveckla naturvärden.

Trädslagsfördelning

Övrigt

34 procent av skogarna har höga naturvärden. 52 procent av skogarna har en medelålder som är 90 år eller äldre.

EN AV TANKARNA med SCAs mångfaldsparker är att samarbeta med myndigheter för att skapa stora sammanhängande områden med skyddad skog. Här görs det genom att parken gränsar mot ett blivande naturreservat som Länsstyrelsen i Jämtlands län ska bilda i området runt Stuguåberget och Märulingsberget.

Det har aldrig funnits några fasta bosättningar i området. Däremot finns det spår efter de människor som brukade skogarna för, bland annat flera kojor, resterna av en flottsran och kolbottnar.

Utter, gråspett och smålom är några av de ovanliga djur som brukar finnas i parken. Under vintrarna kan man ibland se spår av järv.

Den brandpräglade **skogen**

Många skogar i parken bär spår av flera skogsbränder. Det finns både levande och döda träd som har brandskador på stammarna, så kallade brandljud. Men här växer också en del lövskog.

De dateringar av brandljud som har gjorts visar att skogarna brunnit vid över tio tillfällen under de senaste 650 åren. Det tidigaste spåret visar på en brand 1365, medan den senaste naturliga branden ägde rum 1966.

De flesta bränderna har varit väldigt lokala, det är bara några få som har berört större områden. Att bränderna i många fall har varit begränsade till små ytor kan bero på att parkens många bäckar, sjöar och myrar har försvårat eldens spridning.

Det är svårt att säga något säkert om hur bränderna uppstod. Tidiga bränder har troligen orsakats av blixtnedslag, medan bränder på 1800-talet kan ha mänskligt ursprung. Vid den tiden hade bebyggelsen i området runt parken ökat och man brände emellanåt skogar för att förbättra skogsbetet för boskapen. En del skogar i Märblingsberget har brunnit med så kort intervall som 15 år, vilket tyder på att skogen användes till bete.

De täta bränderna har påverkat parkens skogar på många sätt. De har bland annat bidragit till att det finns stora arealer av så kallad stavatallskog. Dessa uppkom genom hårda och upprepande bränder som gav upphov till bra gröningsmöjligheter för tallfröna. Det innebar att det blev mycket täta ungsogar. Det blev så tätt mellan stammarna att trädens diametertillväxt blev mycket liten och stammarna blev därmed klena.

Lövbrännor

I parken finns en del lövrika områden, så kallade lövbrännor. En lövbränna är en lövdominerad skog som har utvecklats naturligt efter en hård skogsbrand. Dessa lövskogar blir med åren intressanta för en del arter som inte trivs i den barrdominerade skogen. I lövbrännor hittar man exempelvis oftare orkideén nattviol och olika gelé lavar som trivs på aspstammar. Lövbrännor hyser också ofta en artrik insektsfauna.

Vid Öster-Märtingens strand finns lövbrännor som helt domineras av asp, björk och sälg. De uppstod efter en omfattande skogsbrand 1966. I den södra delen av brandfältet avverkades den brandskadade skogen och man planterade eller sådde ny skog. I vissa delar av brandområdet är det dock väldigt blockigt, vilket gjorde att man inte lyckades plantera nya tallar – istället

kom det upp självföryngrad lövskog som i dag utgör lövbrännor.

Vid Baksjö-tjärnen, som ligger i parkens nordvästra del, kan man se en 100-årig lövbränna.

Rikkärr

Trots den karga berggrunden finns det flera så kallade rikkärr i parken.

Det är myrar med kalkkrävande arter, som till exempel olika orkidéer. Den kalkrika jorden har transporterats hit med hjälp av inlandsisen från Storsjö-områdets kalkberggrund.

Blommande sälg

Lövbrännan vid Baksjö-tjärnen

Naturen visar vägen

Många djur och växter är anpassade till ett liv i skogar med naturliga störningar som exempelvis bränder och stormar. Därför är det viktigt att vi i vårt naturvårdsarbete försöker efterlikna dessa störningar och skapar skogar där alla arter kan leva vidare.

Eftersom skogarna i Märblingsbergets mångfaldspark till stor del är påverkade av tidigare skogsbränder kommer vi att naturvårdsbränna vissa områden. Vi kommer också att aktivt skapa ny död ved och skada träd för att efterlikna de skador som uppstår efter en brand.

Genom att bränna skogen gynnar vi de arter som är beroende av bränder för att kunna fortplanta sig och överleva. Den sotsvarta praktbaggen är ett exempel. Tack vare sina värmekänsliga organ känner den av skogsbränder på långt håll och flyger dit för att para sig. Ofta dyker baggen upp medan den brända veden fortfarande glöder. Även slät tallkapuschongbagge är beroende av bränder, eller snarare de brandljud som bränderna ger upphov till, för att kunna överleva.

Blomman svedjenäva är också beroende av bränder. Dess frö kan ligga i marken i hundra år och börjar gro först när de utsätts för hög värme.

Renlaven, som utgör viktigt renbete, påverkas också av bränder. Först försämras förhållandena för renlaven, men några årtionden efter en brand kan betet vara mycket bra. På ett område som vi bränner ska vi göra försök med att "så" renlavfragment för att snabba på återetableringen av renlav.

Slät tallkapuschongbagge

Skynda på åldrandet

Många svampar, insekter och fåglar behöver gammal ved eller döda träd i olika stadier av nedbrytning för att överleva. Därför kommer vi att skynda på åldrandet av en del tallar i parken.

Genom att ringbarka tallar, alltså ta bort all bark i en ring runt stammen, skapar vi aktivt död ved. När barken tas bort bryts transporten av näring och vatten från rötterna till trädkronan och trädet svälter ihjäl efter ett par år.

Genom att kata träd, det vill säga skala av bark på stammarna, kan vi efterlikna de skador som tallarna fick för i tiden när det brann oftare i skogarna. En brandskadad tall som tappar barken på delar av stammen skyddar sig mot röta genom att impregnera veden med tjärämnen. De skadade tallarna blir mycket motståndskraftiga och kan därför bli väldigt gamla, ofta uppemot 400-600 år.

När träden så småningom dör och ramlar omkull ruttnar de mycket långsammare än vad ett oskadat träd gör. Ett brandskadat dött träd, så kallad låga, kan ligga kvar på marken i flera hundra år och ger då livsrum åt arter som till exempel dvärgbägarlav, fläckporing och urskogsporing

Stormen Ivar, som drabbade delar av Norrland i december 2013, gick hårt fram i parkens skogar och lämnade många vindfällan efter sig. Eftersom stormskadade tallar inte utgör någon större risk för insektsangrepp kommer vi att lämna kvar många vindfällan, på så vis gynnar vi de växter och djur som är beroende av död ved.

Soliga alléer och öppna lövskogar

De lövträd som finns i parken står oftast i tät barrskog. För att gynna lövträden utför vi bland annat alléhuggningar. Då avverkar vi barrträd längs några skogsvägar så att lövträden får stå fritt och soligt. Därmed får lövträden en chans att bli extra grova innan de så småningom dör och sakta bryts ned.

Grova lövträd, både levande och döda, är en nödvändig livsmiljö för många vedlevande insekter. Den öppna miljön gör även att det skapas en intressant ängsvegetation som gynnar fjärilar.

Längs vägen till rastplatsen vid sjön Öster-Märlingen växer 40-årig skog där vi har avverkat nästan all gran och glesat ut ordentligt bland tallarna. På så vis har vi skapat en gles och luckig lövskog med mycket asp, som är ganska ovanlig i dessa trakter.

Aspen är viktig för många växter och djur, och flera arter lever på och av aspen. Ju äldre aspen blir, desto fler arter kan dra nytta av trädet.

Grova aspar är ofta rötade och grovgreniga. Tack vare att aspen ofta blir ihålig när den kommer upp i åren, erbjuder den boplats för flera olika fåglar, insekter och däggdjur under många år. Här i Märlingsbergets mångfaldspark finns till exempel gråspett som ofta väljer att göra bohål i aspar.

För att ytterligare gynna just asp kommer vi att hägna in några områden med ung aspskog, för att skydda asparna mot älgens betning.

Slätterfibbla

Alléhuggning

På upptäckts- färd i parken

I Märlingsbergets mångfaldspark kan man göra flera äventyrliga skogsvandringar. Här finns också gott om vattendrag, som både erbjuder fina kanotutflykter och fiskemöjligheter. Det förflutna gör sig påmint genom lämningar från flottningstiden och skogsarbeten.

Vandra i skogarna

Den som vill vandra i parken bör ha bra skor på fötterna och ha med sig karta och kompass. Terrängen är bitvis svårtillgänglig på grund av alla stenblock och innan parken invigdes fanns det inte några stigar alls i området. SCA har gjort i ordning ett par stigar som går till fina utflyktsmål.

Baksjötjärnen och Stortjärnen

I parkens nordvästra del finns det en stig på ca 2 km som går förbi Baksjötjärnen och Stortjärnen. Det är skyltat från Nattläservägen. Längs med stigen kan man se stavatallskog och 150-åriga tallar.

Här finns också gott om död ved i form av gamla grova lågor och på ett ställe ligger en jättetallåga intill stigen. Framme vid den vackra lilla tjärnen kan du se både näckrosor och ängsnycklar.

Ängsnyckel

Jättelågan vid Baksjötjärnen

Rastplatsen vid Sidsjön

Rastplatsen vid Sidsjön

Vid Långviken i Sidsjön har SCA har ställt i ordning en rastplats med eldstad och sittbänkar. Du kommer hit med bil via Långviksvägen, en skogsbilväg som utgår från Sidsjövägen/Grönviksvägen. Från rastplatsen går det en stig upp till ett brandfält på sluttningarna ovanför Långviken. Längs stigen har man en fin utsikt över Sidsjön.

Brandfältet mot Sidsjön

2002 gjorde SCA en naturvårdsbränning på sluttningarna ovanför Långviken. 70 hektar skogsmark med fröträd brändes för att skapa föryngring i området. Det var en kraftig brand med fyra till fem meter höga lågor.

Det går en stig genom brandfältet där man i dag kan se nya tallar växa upp och brandskadade träd som har bildat så kallade brandljud. På marken ligger också många lågor – träd som dog i branden och som senare ramlade omkull.

På brandfältet har det även börjat växa självföryngrad sälg. På våren är sälgen bland de första växterna som börjar blomma och är då en mycket viktig föda för fjärilar och för pollinerande humlor och bin.

På några ställen, där de lämnade tallarna dog av branden och nu är lågor, har vi röjt fram små gläntor för att gynna de skalbaggar som trivs i de solbelysta lågorerna.

Utsikten från Klunsen

I närheten av Klunsen, norr om Blektjärnberget, finns en fin utsiktspunkt. Man kan ta sig upp dit via vägen som går mot Näveråstjärn och naturreservatet. Väl uppe har man en vacker utsikt över parken och vid klart väder kan man se ända bort till Oviksfjällen

I området finns en fin torraka som troligen började gro för 500 år sedan och som har varit död i över 150 år.

Märlingsberget

Även från Märlingsberget har man en fin utsikt över parken och över Märlingssjöarna. Här ska Länsstyrelsen i Jämtlands län bilda ett nytt naturreservat som sträcker sig från Märlingsberget, över sjön och in i området runt Stuguåberget. Naturreservatet ska heta Stuguåberget-Märlingsberget.

1966 utbröt en skogsbrand på själva Märlingsberget och ca 200 hektar skog eldhärjades. Efter branden avverkades en del av området och såddes med tall. I den drygt 40-åriga skogen kan man än idag hitta områden med stora mängder hårda fina tallågor från tidigare generationers skogar.

Ungefär 100 hektar av brandfältet varken avverkades eller såddes efter branden, utan lämnades orört. Det är i huvudsak det området som utgör naturreservatet.

Torrakan längs stigen upp till Klunsen

Rastplatsen vid Öster-Märlingen

Rastplatsen vid Öster-Märlingen

Vid Öster-Märlingens strand har SCA gjort i ordning en rastplats med eldstad och sittbänkar. Bilvägen går nästan ända ner till sjön där man kan fiska.

Området runt rastplatsen med närliggande stigar är ett bra utflyktsmål för barnfamiljer, tack vare närheten till bilväg och en snäll terräng att vandra i.

Två fina stigar

Från rastplatsen går det två fina vandringsstigar som SCA har anlagt. Den ena stigen är 2 km lång tur och retur och går genom en 40-årig skog vid Öster-Märlingens strand som till större delen är en lövbränna. Lövbrännan domineras helt av björk, asp och sälg. Stigen går också igenom ett område som SCA naturvårdsbrände 2015, och vidare till Stuguån som förbinder de två Märlings-sjöarna.

Längs stigen kan du se katade tallar, som SCA har skadat för att efterlikna de skador som tallar brukar få vid bränder.

Den andra stigen är en 2,5 km lång slinga som bitvis går längs med den vackra Löningsån, där det finns öring, och bitvis upp på berget öster om ån. Här finns en vacker tallnaturskog med flerhundraåriga tallar som har överlevt de senaste skogsbränderna. Här finns också grov, död tallved.

Längs ån kan man se rester av en flottningsränna. Det var i början av 1900-talet som timmer började transporteras ut från trakten via de smala bäckflottlederna, för att först nå Gimån och så småningom Ljungan.

På vägen tillbaka till rastplatsen kan du följa en gammal hästbasväg som går parallellt med ån. Vägen har använts för att transportera ut timmer ur skogen.

PÅ UPPTÄCKTSFÄRD I PARKEN

Löningsån

Öster-Märlingen

Kanotutflykter och fiske

Märlingssjöarna, som består av Väster- och Öster-Märlingen, har många små öar och du kan färdas rakt igenom ett naturreservat som sträcker sig från mångfaldsparken, över sjön och till Stuguåberget.

Vid Korsviken, intill Väster-Märlingen i parkens nordöstra del, finns en bra plats för att sjösätta kanoter och mindre båtar, dessa måste dock lyftas i vattnet. Tänk på att det finns stora stenar under ytan där det är lätt att gå på grund.

Den lilla Stuguån förbinder Väster-Märlingen med den östra sjön. Här går det ofta bra att paddla medan det kan vara svårare att ta sig fram med båt när det är lågvatten.

Sjöarna har bra fiskevatten med chans att fånga öring, sik och abborre. Glöm inte att lösa fiskekort! Vid Blektjärnen finns det put and takefiske med en handikappanpassad fiskeplats som sköts av Sidsjö-Stugusjö fiskevårdsområde. Det är

Paddling i Väster-Märlingen

skyltat från vägen mellan Östboda och Löningsberg. Här måste du ha ett särskilt fiskekort.

Det är fritt fiske i Kotjärnen, som nås via skogsbilvägen från Östboda-Löningsbergsvägen. Det innebär att man kan fiska med handredskap från land utan att behöva lösa fiskekort. I Kotjärnen finns fin aborre.

I alla andra vatten krävs fiskekort. Var noga med lösa kort för den sjö du vill fiska i!

Spår av det förflutna

Det finns inga kända lämningar efter fasta bosättningar inom parkområdet. Den svårforcerade terrängen har inte inbjudit till att odla och bosätta sig här. Däremot finns det en hel del spår av de människor som nyttjat skogarna under århundradena.

En del gamla träd bär stämpelbläckor från 1890-talet. Bläckor innebär att man har huggit bort bark på stammen för att märka ut träd som skulle avverkas. Här har man alltså planerat att avverka men låt bli – troligen på grund av den oländiga terrängen.

Den som färdas med kanot i Väster-Märtingen kan titta lite extra på Olof Grönholmen. Enligt sägnen ska krigsförbrytaren Olof Andersson Grön ha gömt sig här ute under ett år i slutet av 1600-talet, för att undvika lagens långa arm. Han överlevde tack vare att välvilliga personer rodde ut mat till honom. Under en utskjutande sten på holmen finns den grotta där Olof Grön sägs ha bott.

Längs med Mjölksjöån och Kotjärnbäcken i parkens sydvästra del kan man se rester av flera kojor liksom ett stall.

Troligen användes de av skogshuggare och flottare som hade skogen som sitt tillfälliga hem medan de arbetade.

Kojorna kan även ha använts vid vallning av djur och vid myrslätter, där man skördade starr för att ha som djurfoder.

I de norra delarna av parken finns det också kolbottnar, som användes för att tillverka träkol. Vid Löningsån i parkens södra del finns rester efter en flottningsränna.

Olof Andersson Gröns grotta.

Rester av ett gammalt stall vid Korsviktjärnarna

Flora och fauna *i parken*

Märblingsbergets mångfaldspark kan tyckas vara karg med sina klena tallskogar i blockig terräng. Men det finns särskilt gott om arter som är ovanliga i andra skogar. Här trivs allt från små sällsynta vedsvampar till djur som utter, tjäder och smålom.

Den goda tillgången på gammal tallved innebär att många vedsvampar trivs här, som till exempel fläckporing och urskogsporing. Här finns också flera arter av sällsynta taggsvampar, som blå

taggsvamp, smalfotad taggsvamp och taigataggsvamp. Svamparnas hyfer är sammanlänkade med tallarnas rötter via så kallad mykorrhiza. På så vis får tallarna näringstillskott från svamparna.

Blå taggsvamp

Smålom

Även ovanliga insekter trivs i parken. Slät tallkapschongbagge är en av de arter som finns i området och som gynnas av brända skogar. Här finns också reliktbock som bara lever i riktigt gamla tallar som står i soliga lägen.

I parken finns också utter som trivs bäst i fina, rena vatten. Uttern kan förflytta sig flera mil på ett dygn utefter vattendragen. Den är oftast mest aktiv i skymningen och därför kan det vara ganska svårt att få syn på den, men vintertid kan man få se spåren efter så kallad utterkanor i snön. Uttern markerar sitt revir genom att lämna spillning på upphöjda föremål utefter vattendragen.

Under vintern kan man få se spår av järv i snön. Järven är ett mycket skyggt djur som behöver stora, helst obebodda, områden med orörd natur. Järven håller främst till i fjällområden, men har börjat komma tillbaka till skogslandet som här i mångfaldsparken.

Det finns gott om tjäder i parken. Tjädern trivs bäst i äldre barrskogar med en mosaik av myrar. I parken kan man även

Utter

ha turen att få se smålom, storlom, tretåig hackspett, gråspett och fiskgjuse.

Smålommen vill ha småtjärnar med gungfly för att häcka, eftersom det ger skydd mot rävar och andra rovdjur. Ofta flyger smålommen till större sjöar för att fånga fisk och då kan man höra deras karaktäristiska kacklande.

Fiskgjusen lever utslutande av fisk, trots det kan den häcka långt inne i skogen, flera kilometer från närmaste sjö. Den bygger bo i träd med breda trädkronor, oftast i tallar.

Hitta till några pärlor i

Märlingsbergets mångfaldspark

1. Stig till Baksjötjärnen och Stortjärnen
2. Rastplats vid Sidsjön
3. Brandfält efter naturvårdsbränning
4. Sjösättningsplats för kanot
5. Märlingsberget – naturreservat
6. Utsiktsplats på Klunsen
7. Rastplats vid Öster-Märlingen
8. Stig längs Löningsån
9. Put and take-fiske vid Blektjärnen (handikappanpassad)
10. Kotjärnen, med fritt fiske
11. Lövbrännan vid Öster-Märlingen

- i Informationstavla
- Mångfaldsparkens gräns
- Naturreservat
- ... Stig